

soroll, en Pugès. I fins en Capdevila —que com a director del diari va creure que no hi havia d'entrar—²⁶ hi va donar alguna conferència. Tota la gent de «dreta» del diari ens hi va encoratjar. Però després, canviats els temps, ens ho van tirar en cara. Mentrestant, com a resultat d'una renglera d'articles publicats a «El Matí» per mossèn Albert Bonet, havia nascut també la Federació de Joves Cristians de Catalunya.²⁷ Però com que havia nascut «apolítica», no feia tanta nosa entre aquella gent; les topades, les va haver de tenir amb unes certes jerarquies eclesiàstiques, enfront de les quals era defensada pel cardenal Vidal i Barraquer.

Bé, doncs; la imprecisió del programa inicial del diari —de la qual ja he parlat— donava unes certes armes a un grup important d'accionistes, que se sentien al costat de la rescuda de les «dretes». El «diari catòlic» havia de ser —deien— «apolític». De fet, el que volien era que els féssim el joc... I quan Unió Democràtica es va moure, i, sobretot, quan en Romeva va defensar la Llei de Contractes de Conreu, els qui ens havíem inscrit al nou partit vam esdevenir sospitosos per a ells. Cal tenir també present que molts d'aquells elements provenien de l'Obra dels Exercicis del pare Vallet, que havia iniciat en aquella hora la regressió de la qual he parlat. La campanya de la CEDA —no pas apolítica!— per fer-se una clientela a Catalunya va acabar de reblar el clau.

Les armes que van utilitzar —no vull parlar dels «cops baixos»— van ser, amb el predomini econòmic, la manca de salut d'en Capdevila, que no li permetia de controlar el diari amb prou eficàcia. Així ens van anar arraconant. A mitjan 1934, l'equip d'en Capdevila havia perdut el domini del diari. A ell no el podien treure; els estatuts de la socie-

tat el defensaven. Però aquella invasió, i una altra malaltia, el van decidir a anar-se'n. Em parlava, en una carta, de la situació a la qual aquell gent havien portat el diari; que «ja no el podia sofrir!» També parlava de «preparar una actuació més lliure i decidida i eficaç en el nostre sentit». El dia 26 d'agost de 1934 va sortir del diari. Jo en vaig sortir amb ell i amb alguns altres companys de la redacció.²⁸

Al cap d'un any, el diari anava, en l'aspecte econòmic, més malament que mai. Era clar que la culpa del desori econòmic era d'ells i no pas nostra. El president de la societat, Vicenç Vidal i Casacuberta, se n'adonava, i va voler rectificar. Va confiar el diari als elements directius de la Federació de Joves Cristians. Em va cridar, i em va demanar que hi tornés, amb el propòsit de fer-hi venir també, un dia o altre, en Capdevila. De moment, potser, a la «Pàgina del treball». D'acord amb ell i amb en Romeva —en Pugès ja havia mort—, hi vaig tornar en començar el 1936. El to dels qui encara tenien el diari a les mans els havia portat a una campanya quasi frenètica a favor del Front de Dretes. Passades les eleccions, el triomf de les esquerres ens facilitava una mica el camí. Però hauria calgut reorganitzar-ho tot. I els qui ho haurien pogut intentar emprenien, un cop més el camí de l'apologia incondicionada de Torras i Bages... Així i tot, el nostre grup aconseguia uns certs guanys. En aquella hora, amb en Romeva, ja havíem establert el contacte amb Emmanuel Mounier i amb «Esprit». Sabíem més bé el que volíem. Vam arribar a fer unes primeres passes.²⁹ Però, molt aviat, va venir el daltabaix. I «El Matí» va desaparèixer definitivament.

MAURICI SERRAHIMA

26. J. M. CAPDEVILA, *Del retorn...*, p. 65.

27. Publicats després en un volum, *Un viatge de cara als joves* (Barcelona, Publicacions del Secretariat de Joventut, 1931).

28. M. SERRAHIMA, *Josep Maria Capdevila*, ps. 58-65.

29. *Ibid.*, ps. 67-76.

Sobre la poesia de Bartomeu Rosselló-Pòrcel (1913-1938), per Antoni-Lluç Ferrer

A cura de Salvador Espriu i publicada per l'Editorial Moll de la Ciutat de Mallorca ha aparegut, el 1975, la segona edició de l'*Obra poètica*¹ de Bartomeu Rosselló-Pòrcel.

1. Bartomeu ROSELLÓ-PÒRCEL, *Obra poètica*, 2a. ed. a cura de Salvador ESPRIU. *Nota editorial. Proemi* (1974) i *Proemi* (1949) de Salvador ESPRIU. (Ciutat de Mallorca, Editorial Moll, Col·lecció "Balanguera", 14, 1975).

D'aquest volum que, com veurem, no és una mera reedició, caldria destacar-ne abans de tot la seva innegable oportunitat. En efecte, exhaurida fa temps la primera edició,² ve a

2. Bartomeu ROSELLÓ-PÒRCEL, *Obra poètica. Proemi* (1949) de Salvador ESPRIU. *Bartomeu Rosselló-Pòrcel. Esbós biogràfic* de Miquel Dolç. Edició autoritzada i revisada per Salvador Es-

satisfer una curiositat i una demanda en les quals, d'una manera o altra, han intervingut les versions musicals d'alguns poemes realitzades per Maria del Mar Bonet.³ Així i tot, em sembla que fóra arar massa lluny parlar de qualsevol «recuperació» d'un poeta que des de la immediata postguerra esdevingué un símbol i, fins i tot, un mite.⁴ Que des-

prés d'haver suportat l'experiència del «realisme històric» pugui cridar l'atenció dels poetes més joves, és una altra qüestió que defuig els límits d'aquestes notes.

Per a poder situar correctament la seva poesia, així com la influència⁵ que ha pogut exercir, calia disposar d'una edició a l'abast no sols de l'estudiós, sinó del lector que hom sol anomenar «normal». De moment, l'editor s'ha adreçat sobretot al segon, ja que ha considerat «prematura [...] una edició crítica d'aquest subtil, fràgil i esplèndid corpus en vers».⁶ Ens trobem, doncs, davant del que per dir-ho d'alguna manera podríem qualificar d'edició de divulgació que, si introdueix alguns canvis respecte a la primera, són avalats per la indiscutible autoritat de Salvador Espriu. És en aquest sentit que cal entendre, em sembla, la nota editorial que «el text que publicam pot ésser considerat, doncs com a definitiu».⁷ Exclosa l'oportunitat d'una edició crítica, a qui es podia confiar millor la tasca sinó al «company d'Universitat i confident literari de Rosselló-Pòrcel [el qual] per a realitzar-la, ha tingut a la vista no sols el volum de «R.O.D.A.» —en la preparació del qual ja havia intervingut—, sinó també les primeres edicions de cada un dels tres reculls que integren l'*Obra poètica*?»⁸

I, tanmateix, aquesta mena d'edició no n'exclou una altra de més completa que al gun dia caldrà enllestir. Al contrari, estic segur que la d'ara, en permetre una millor coneixença de l'obra de Rosselló, ha d'afavorir la que la categoria del poeta reclama.

PRIU, (Ciutat de Mallorca, R.O.D.A., 1949). Aquesta edició, que si pogué acollir-se a la condició de «clàssic» del seu autor —en el sentit que ha recordat Josep Maria LLOMPART, *Literatura mallorquina contemporània*, dins *Historia de Mallorca*, coordinada per J. MASCARÓ PASARIUS (Ciutat de Mallorca, 1973), p. 478—, no deixa d'ésser la primera d'un autor insular que es mantingué fidel a la II República. Cf. R. PASSA, J. BOVER i P. CARLOS, *Llibres editats a Mallorca (1939-1972)* (Ciutat de Mallorca, Ed. J. Mascaró Passarius, Col·lecció «Turmeda», núm. 7, 1972), especialment ps. 119-36. Assenyalam que, el 1970, en edició bilingüe català-castellà, aparegué una antologia de vint-i-quatre poemes, Cf. Bartomeu ROSSELLÓ i PÒRCEL (sic), *De la "Imitació del fugo" y otros poemas. Presentació* de Salvador ESPRIU; *Introducció* d'Antoni COMAS i Versió de Jaume POMAR (Barcelona, Polígrafa, Col·lecció «La Senda», XIII, 1970).

3. Maria del Mar BONET, Ariola Stereo 82.237 1 (33). Els poemes de Rosselló-Pòrcel són: «Quan ella dorm el gaudi somnolent», «Sóller», «A Mallorca, durant la guerra civil», «En la meua mort» i «Inici de campana», que van acompanyats d'un text de Salvador ESPRIU, datat el 4 de desembre de 1973. Abans, la cantant havia inclòs els poemes «Història del soldat» i «Ronda amb fantasies» al disc Bocaccio Records, BS-32.100 (33).

4. Els mots «mite» i «símbol» apareixen sovint en la bibliografia de Rosselló-Pòrcel. Do nem-ne, simplement, un exemple: per a Joan FUSTER, *Literatura catalana contemporània* (Barcelona, 1972) p. 338, «durant uns anys el «mite Rosselló-Pòrcel» —l'alimentaren Carles Riba. Salvador Espriu, Joan Teixidor, Josep Palau i Fabre...— ocupà un lloc important en el lúgubre panorama de les lletres catalanes». Per a Josep M. LLOMPART, *La literatura moderna a les Balears* (Ciutat de Mallorca, Editorial Moll, Col. «Els treballs i els dies», núm. 2, 1964) p. 176: «Bartomeu Rosselló-Pòrcel és el símbol de la generació perduda. En els primers anys de la postguerra el seu nom va ésser venerat i la seva obra gairebé mitificada per alguns cenacles barcelonins», opinió que l'autor manté el 1973. Cf. LLOMPART, *Literatura mallorquina contemporània*, p. 476. Destaquem els homenatges de les revistes barcelonines «Poesia» (1944) i «Ariel» (1946), així com els de «Lectures poètiques» de la Facultat de Filosofia i Lletres de Barcelona (1958) i el de l'Editorial Moll (1964). En el primer, Salvador ESPRIU hi llegí l'*Evocació de Rosselló-Pòrcel*, recollit a *Evocació de Rosselló-Pòrcel i altres notes*. Col·lecció «Signe», Joaquim Horta, editor, Barcelona 1957; Joaquim MOLAS, el treball *Rosselló-Pòrcel, avui*, que aparegué a «El Pont», núm. 13 (1959), ps. 31-39. Cf. «Destino», núm. 1069 (1 de febrer de 1958); en el segon, el *Cap d'Any 1964* fou dedicat al poeta i hom hi troba els treballs de Josep M. LLOMPART,

Tres poemes d'aprenentatge; de Miquel DOLÇ, *Un Rosselló-Pòrcel inèdit*; de GAFIM (= Gabriel Fuster i Mayans), una *Nota biogràfica sobre en Rosselló-Pòrcel* i poemes de Salvador Espriu i Jaume Vidal Alcover.

5. De moment, la crítica no s'ha posat d'acord sobre aquesta. Així, si LLOMPART, *La literatura moderna a les Balears*, p. 172, suggereix que cal buscar els continuadors a les Illes, «quin rumb hauria pres la nostra poesia si Bartomeu Rosselló hagués arribat a madurar la seva personalitat de poeta i hagués pogut exercir sobre les promocions posteriors el magisteri a què estava destinat? Potser l'obra més recent de Villangómez o els poemes de la malaguanyada Cèlia Viñas ens donarien, vagament, una resposta», autors als quals Josep ROMEU i FIGUERAS, *Poesia popular i literatura* (Barcelona, 1974) p. 130, n'afegeix d'altres; Joaquim MOLAS, *Lectures crítiques* (Barcelona 1975), p. 55, considera, en canvi, que el poema «A Mallorca, durant la guerra civil» —que potser exigiria més atenció— «és el punt de partida de la nova poesia catalana que podríem tipificar amb el nom d'Espriu. Els seus veritables continuadors [de Rosselló-Pòrcel], doncs, no foren ni Villangómez ni la Viñas. Fou Salvador Espriu!»

6. Cf. *Obra poètica* (1975), p. 14.

7. *Ibidem*, p. 8.

8. *Ibidem*, p. 8.

Aquestes notes no podien aspirar, naturalment, a resoldre el problema textual d'uns poemes dels quals, si hem detectat algunes variants,⁹ desconexem, en canvi, les versions manuscrites. Malgrat això, hem cregut oportú de plantejar, amb totes les reserves de rigor i sense pretensions d'exhaustivitat, algunes dificultats que trobem als poemes de Rosselló-Pòrcel. Per últim, ens hem permès d'inserir en alguns aspectes, si tant volem de segon ordre, que si més no confirmen la complexitat d'una obra breu però important en la literatura catalana contemporània.

Abans d'entrar pròpiament en l'obra poètica convé advertir del risc que corre qualsevol crític ben intencionat de jutjar de manera incompleta, per no dir injusta, un autor que ben probablement ens amaga més d'una sorpresa. I en escriure això no em refereixo tant a la seva correspondència,¹⁰ ara com ara molt mal coneguda, com a alguns treballs en prosa¹¹ que han romàs inèdits. Per si

9. Cf. Antoni-Lluç FERRER, *Notícia de tres poemes*, «Lluc», I (1970), p. 14, n. 8. Aquestes variants —a les quals no al·ludeix la nova edició— podrien ésser fàcilment augmentades.

10. Només algunes adreçades a Carles Riba han estat publicades per Carles-Jordi GUARDIOLA, *Quatre cartes de B. Rosselló-Pòrcel i un apèndix*, «Lluc», LIII (1973), ps. 210-212. Jaume POMAR I LLAMBIES, *B. Rosselló-Pòrcel (1913-1938)*, «Lluc», LII (1972), ps. 270-272, reproduïx fragmentàriament dues cartes adreçades el 1934 i el 1935 a Salvador Espriu. Aquest, *Obra poètica* (1975), p. 14, confessa que guarda «algunes divertides cartes seves».

11. Rosselló-Pòrcel havia iniciat una revisió del XIX mallorquí, assenyaladament de la premsa i d'algunes figures. D'aquests treballs, dispersos a la premsa insular, només dos han estat publicats darrerament. Cf. B. ROSSELLÓ-PÒRCEL, *El centenari de la Renaixença*, «Serra d'Or», IX (1967), ps. 814-815; i *Inicis de la Renaixença: Joaquim M. Bover*, acompanyat d'un comentari de Josep MASSOT I MUNTANER, *Els mallorquins i la llengua autòctona*, (Barcelona 1972), ps. 63-70. Salvador ESPRIU, *Obra poètica* (1975), p. 12, i sense indicar on es troben, al·ludeix a «dos breus assaigs en castellà —l'un destinat a la presentació d'una antologia de Quevedo, l'altre sobre Jorge Guillén—» que potser ens ajudarien a comprendre millor les relacions que la crítica ha posat en relleu entre el barroc i la «generació del 27» i la poesia de Rosselló-Pòrcel. L'hispanista francès Maurice MOLHO, *Introduction à la pensée picaresque*, dins *Romans picaresques espagnols* (París, Gallimard, «Bibliothèque de la Pléiade», 1968) p. CLXXI, ens forneix el títol d'un d'aquests treballs i una valoració que no fa sinó encoratjar-ne l'edició: *Sur la pensée quévédienne il n'existe aucune étude d'ensemble satisfaisante. On se doit toutefois de signaler la très pertinente analyse de l'esprit quévédien qu'esquissa, dans un mémoire malheureusement demeuré inédit, le grand poète catalan B. Rosselló-Pòrcel* (sic) (†1937) (sic). *Le mémoire, remarquable à tous égards, s'intitulait «Entorno* (sic) *à la poe-*

aquest risc de parcialitat no bastés, la literatura catalana contemporània produïda a Mallorca planteja més d'un punt obscur, o en tot cas polèmic —com és ara el de l'anomenada Escola Mallorquina—¹² que forçosament apareix en tractar d'un autor del segle XX.

Això dit, potser és el moment de tornar a l'nostre poeta. El 1933, un jove universitari mallorquí de dinou anys publica a Barcelona una *plaque* de títol i de difusió voluntàriament modestos. Aquest títol precoç, *Nou poemes*,¹³ amaga, de fet, un gest entre enigmàtic i exigent. L'any següent, i en unes condicions molt semblants, l'autor insisteix, a la mateixa ciutat, amb el *Quadern de sonets*.¹⁴ En total, ben poca cosa si ens atenim al nombre de poemes. Els vint que inclouen els dos títols —entre funcionals i escolars— seran, però, tots els que el poeta veurà en forma de recull. Quatre anys després, el tercer i darrer volum, que segons Carles Riba porta «un dels títols de llibre de poesia més bells»,¹⁵ la *Imitació del foc*,¹⁶ apareix a la mateixa ciutat, alguns mesos després de la mort del poeta.

Què havia passat, doncs, entre el 1933 i el 1938 perquè s'hagi pogut escriure que Bartomeu Rosselló-Pòrcel «deixa de ser "un poeta mallorquí" en el sentit regional o regionalitzant de la fórmula. Amb ell, es trenca el malefici que semblava encadenar tots els poetes balears a la venerable tradició de l'«Esco-

sia de Quevedo» et devait servir de préface à une anthologie de sonnets dont la guerre civile suspendit la publication.

12. Cf. Gregori MIR, *Sobre el concepte d'Escola Mallorquina. Notes sobre ideologia i cultura*, «Randa», I (1975), ps. 129-152. A més d'una bibliografia mínima hom hi trobarà, a pesar de més d'un punt discutible, la complexitat d'una expressió que potser ens hauríem de decidir a abandonar per confusió. Cf. encara Margalida TOMÁS, *Escola Mallorquina*, a *Gran Enciclopèdia Catalana* (Barcelona 1974) vol. 6, p. 766.

13. B. ROSSELLÓ PÒRCEL (sic), *Nou poemes* (Barcelona, Impremta Altés, 1933). D'aquest primer títol, com del segon, se'n feren cent exemplars, fora de comerç.

14. B. ROSSELLÓ PÒRCEL (sic), *Quadern de sonnets* (Barcelona, Impremta Nagsa, 1934).

15. Carles RIBA, *Memòria de Rosselló-Pòrcel*, pròleg a *Imitació del foc* (Barcelona 1938) p. 22. Aquest treball fou recollit a *...Més els poemes* (Barcelona, Joaquim Horta editor, Col·lecció «Signe», 1957) ps. 139-142, i a les *Obres completes II: Assaigs crítics*. Introducció de Giuseppe E. SANSONE. Edició a cura de J. LL. MARFANY (Barcelona, Edicions 62, «Clàssics Catalans del segle XX», 1967).

16. Bartomeu ROSSELLÓ-PÒRCEL, *Imitació del foc*. (Barcelona, Edicions de la Residència d'Estudiants, 1938). A més del pròleg de Carles Riba, cf. supra n. 15, conté el d'Antoni M. SBERT, *Rosselló-Pòrcel*, ps. 9-13, i el de Gabriel ALOMAR, *B. Rosselló-Pòrcel*, ps. 15-17.

la". Rosselló-Pòrcel esdevenia un escriptor "català"»¹⁷ Al costat d'aquestes afirmacions, sobre les quals caldrà aturar-se, en trobaríem fàcilment d'altres que, de vegades, poden semblar exagerades, però que, si més no, ens fan adonar que som davant d'un cas excepcional. Així, per exemple, en un treball primerenc, «bàsic per a sempre més; i, si no fos per la riquesa dels versos de l'enyorat gran amic, diria que exhaustiu»¹⁸ —com endevinà Carles Riba—, Miquel Dolç pogué escriure que «els vint-i-quatre anys d'aquella existència, "breu com de lliri o rosa", consagrada a les més excelsos funcions espirituals, curu lla de possibilitats i d'il·lusions, duen inexorablement a la memòria el fat de les més lúcides joventuts malaguanyades: joventuts de Catul, Keats, Leopardi, Rimbaud, Folguera i tants d'altres».¹⁹ ¿Com explicar-nos la «ruptura» que tan perspicaçment assenyalà Joan Fuster? ¿Com atansar-nos a una poesia de proporcions reduïdes, però d'una qualitat i d'una riquesa innegables?

Certament, cal situar, abans de tot, l'esforç del poeta en la dinàmica d'uns anys que ajudaven a cremar etapes. Hi ha, també, un altre fet, l'extracció social del poeta, que pot ser no ha merescut tota la atenció que es mereixia. Si ens limitem a aquests dos condicionaments, ¿ens satisfà la curiositat saber que el protagonista no és altre que el fill d'un modest dependent i que gràcies a una beca de la Diputació ha aconseguit l'accés a la universitat barcelonina, a partir de la qual adoptarà una actitud política respecte de la II República?²⁰ Tampoc no es tracta d'explicar-nos que l'autor no caigués en la temptació —ben plausible a la seva edat— de recollir en un primer volum tots els poemes fins aleshores publicats en revistes o periòdics, sinó, i so-

bretot, que iniciés una aventura poètica ariscada i sense precedents immediats, l'abast de la qual aquell adolescent difícilment podia preveure.

Compliquem un xic més les coses. La *plaque* que encara no va signada pel que no més més tard esdevindrà un nom literari²¹ porta, en canvi, una expressió que exclou tot equívoc. La fórmula escollida tampoc no s'adiu amb la tipologia de l'escriptor insular sorgit a partir del que denominem Renaixença. Es tracta, en efecte, d'una ruptura que exclou els eufemismes o les velleïtats que van d'un Tomàs Aguiló i Forteza a un Joan Alcover i que, més tost, s'inclou en una dualitat que des del primer dels autors esmentats oposa sovint l'escriptor insular instal·lat al Principat al seu col·lega que roman a l'illa. Breu, que un poeta insular de dinou anys es presenti, enmig de totes les vacil·lacions que voldreu com a «català de Mallorca»,²² ¿és un detall merament anecdòtic o és ja un índici de l'opció del poeta?

És ben possible que en aquest cas una resposta en un sentit o altre no resolgui del tot el problema. Abans del que podríem denominar «etapa barcelonina» —la que justifica

21. Hom ha insistit sovint —gairebé tots els autors es creuen obligats a ahudir-hi— en els canvis que el poeta introduí en els seus cognoms, és a dir, la dislocació de l'accent en el segon i la substitució de la conjunció per un guionet. Ara, ningú no precisa quan es produí l'adopció d'aquest nom literari que, curiosament, no trobem a cap dels dos volums que va publicar el poeta.

22. Trobem l'expressió al colofó de *Nou poemes*; no figura, al de *Quadern de sonets*; sí, en canvi, al de *Imitació del foc* i al de *Obra poètica* (1949). Ignorem si en un treball que no hem pogut consultar, el de Francesc de Sales Aguiló, *Bartomeu Rosselló-Pòrcel, català de Mallorca* (Boçòta 1951), l'autor afluideix a un petit problema que sols podem tractar de passada. En efecte, bé que trobem la fórmula —però en un sentit essencialment lingüístic— a començaments de segle, per exemple, en alguns dels mallorquins que intervingueren en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, sembla que durant la II República adquirí un valor «cívic» i polèmic. Concretament, els germans Miquel i Llorenç Villalonga i els homes de «La Nostra Terra» polemitzaren més d'una vegada. El primer dels germans arribà a escriure que *mientras tanto, nuestro grupo regionalista se agitaba Sus componentes empezaban a llamarse a sí mismos «catalanes de Mallorca»*. Cf. MIGUEL VILLALONGA, *Autobiografía*. (Barcelona 1947), p. 178. Sobre la polèmica entre Llorenç Villalonga i el director de la revista, Antoni Salvà i Ripoll, cf. «El Día» (31 de desembre de 1932) i «La Nostra Terra», VI (1933), ps. 4-9, recollida parcialment per Anselm LLULL, *El mallorquinisme polític. 1849-1936* (París, Edicions Catalanes de París, Col·lecció «Frontera Oberta», núm. 11, 1975) II, ps. 223-226; 231-237.

17. Joan FUSTER, *Literatura catalana contemporània*, p. 336.

18. Cf. Miquel DOLÇ, *Un Rosselló Pòrcel inèdit*, citat, p. 22.

19. Cf. Miquel DOLÇ, introducció a *Obra poètica* (1949), citada, ps. 13-14.

20. Cf. Antoni M. SBERT, pròleg citat *supra* n. 16. L'aspecte ideològic i àdhuc de militant del nostre autor, però, mereixerien més atenció. Així, Antoni COMAS, introducció a *De la «Imitació del fuego» y otros poemas*, citat, escriu que «pel que fa a la seva ideologia i a la seva activitat polítiques, Rosselló pertanyia a la F.U.E. i, pel que sembla, sentia una gran curiositat i una gran simpatia per l'experiència soviètica», p. 22, però no ho relaciona amb la poesia. La pregunta que s'imposa és si aquelles tenen alguna cosa a veure amb l'inici de la gran conversió literària dels poetes de la seva generació detectat per Joaquim MOLAS, *Rosselló-Pòrcel, avui*, p. 101. O, altrament dit: com cal llegir el que gosaria qualificar com a uns dels poemes més «difícils» de la poesia catalana contemporània, «A Mallorca, durant la guerra civil»?

els judicis de Fuster i de Dolç— n'hi havia hagut una altra, de vacil·lacions i d'aprenentatge, que es concretarà, precisament, en els poemes que foren rebutjats el 1933. Fins ara, més aviat solament coneguts d'alguns estudiosos, cal considerar un encert de la present edició l'haver-ne acollit sis de dispersos. D'altres d'anteriors, concretament dels apareguts entre el 1927 i el 1929 en una revista religiosa de la Ciutat de Mallorca,²³ Miquel Dolç, que els va estudiar, destacà que «aquests poemes, presos en conjunt, produeixen una absoluta desorientació. Sembla que, de cop, se'ns ensorren totes les teories formulades curosament per explicar l'origen i les arrels del fenomen poètic de Rosselló-Pòrcel».²⁴ Potser precisament pel desconcert que produeixen, per la vacil·lació en la tria de la llengua, per la inseguretat en l'ús de la catalana, per la concepció poètica —que hom ha relacionat amb alguns representants del costumisme autòcton o de l'Escola Mallorquina— resulten un bon exponent del que hauria pogut convertir-se un Rosselló-Pòrcel encerclat per les limitacions d'una literatura «regional».

Bé que aquesta «prehistòria literària» exi-

23. Els poemes més antics que coneixem són els apareguts a la revista bilingüe «Luz y Vida», revista mensual dels pares teatins de la Ciutat de Mallorca. Es tracta de nou poemes, els títols dels quals donem per ordre cronològic: «Es gigant i sa giganta» (octubre de 1927; p. 137); «Dematins palmesans» (novembre de 1927, p. 154); «Els soldats passen» (*sic*) (gener de 1928, p. 13); «Fantasia» (abril de 1928, p. 63); «Comparança» (setembre de 1928, p. 142); «Romance» (octubre de 1928, p. 158); «Conseqüències» (juny de 1929, p. 92); «Nubes» (juliol de 1929, p. 110) i «Íntima» (agost de 1929, ps. 125-126). Aquest darrer, així com «Romance» i «Nubes», en castellà, Joaquim Molas ens comunica que «dins la secció "Concurs dels gegants", en la qual juntament amb la fotografia dels gegants d'una població, calia que el concursant enviés un text que hi fes referència», Bartomeu Rosselló publicà «Els gegants de Palma de Mallorca» a «El Patufet» (núm. 1237; 17 de desembre de 1927). No ens ha estat possible de comprovar si l'estrofa de quatre versos pertany al poema «Es gigant i sa giganta». Abans d'aquests poemes, que van dels catorze als disset anys del poeta, hi ha qui sosté que l'autor ja n'havia publicats des dels onze o dotze anys. Ignorem si es tracta d'un error. En tot cas, no els hem sabut localitzar.

24. Cf. Miquel Dolç, *Un Rosselló-Pòrcel inèdit*, citat, p. 26. És el mateix autor qui escriu «des d'infant, des dels onze o dotze anys, Bartomeu Rosselló-Pòrcel ja escrivia versos. Ho ha recordat, fa poc, Lluís Ripoll, un dels seus fidels amics d'infantesa», *ibidem*, ps. 24-25. Antoni COMAS, introducció a *De la "Imitació del fuego" y otros poemas*, citat, recull aquesta informació, però confon la revista: «vers els onze o dotze anys escriví poemes que foren publicats a "Luz y Vida", revista mensual dels teatins i portaveu de la "Cruzada del Amor Divino", a la qual pertanyia aleshores el poeta», p. 16.

giria molta més atenció,²⁵ val a dir que en l'estat actual Rosselló-Pòrcel decideix conscientment d'inserir-se en una literatura «nacional» i que manifesta una voluntat de modernitat i d'experimentació. Així, al costat d'influències de Gabriel Alomar o de Carles Riba, hom ha pogut assenyalar-ne d'altres de la «generación del 27» al costat de recerques d'un neopopularisme o d'una revalorització del barroc que es poden combinar amb les exigències de l'avantguarda, concretament del superrealisme.

Em sembla que estem en condicions de presentar la nova edició de l'*Obra poètica* que, com ja hem indicat, afegeix sis poemes respecte a l'edició anterior. Aquest apèndix intitulat «Poemes no recollits en llibre», que eleva a cinquanta-sis el nombre de poemes que són oferts al lector, inclou sis «poemes més de Rosselló —publicats esparsos a diversos indrets—, sens dubte dignes de ser reproduïts però cap d'ells definitiu o memorable».²⁶ A més dels donats a conèixer per Josep M. Llompart el 1964,²⁷ respectivament «Vestits de llum i somni...», «Al fons del vell carrer...» i «Madrigal», n'hi ha tres que presentarem el 1970,²⁸ és a dir, «Medallons», «Cadenes» i «L'estrofa es desmaia pàl·lida...», que ens obliguen a algunes precisions. Així, res no adverteix el lector que els poemes «Vestits de llum i somni...», «Al fons del vell carrer...» i «L'estrofa es desmaia pàl·lida...» porten, en realitat com a títol el primer vers de cada poema. Tampoc la distribució tipogràfica del poema «Medallons» no fa avinent que el subtítol del poema és en realitat el protagonista del poe-

25. Concretament, els poemes apareguts a «Luz y Vida» valdria la pena d'analitzar-los detingudament per tal de comprovar si es compleix el principi de Baudelaire que «per a conèixer l'ànima d'un poeta cal buscar en la seva obra aquelles paraules que apareixen amb més freqüència. La paraula delata quina és la seva obsessió». Heus ací una ràpida mostra que ha de resultar familiar al lector del poeta: «un ventai que me fa pór» («Es gegant i sa giganta» v. 35); «els arbres me semblen / disforjos gegants / i allà lluny es veuen / castells encantats / com els de rondalles / que devers la llar / el padrí contava / quant eram infants» («Fantasia», vs. 21-28); «¡Que fermós el vespre / del cel estrellat! / ¿Qué tendra la fosca? / ¿Pe qué tal encant? (*ibidem*, vv. 47-50); «Impresión de pesadilla / qué imaginación fantástica / en locas noches de insomnio / enfermo siempre soñara / en las formas de las nubes, / que se estrechan y se alargan / y parecen temerosas / formas, viejas remembranzas / de seres que, o hemos visto / o hemos soñado en el alma» («Nubes», vv. 13-22) o «Qué tristes y pesarosos / esos días en que pasan / las nubes y el sol esconden / tras ellas sus rojas llamas!» (*ibidem*, vs. 33-36).

26. *Obra poètica* (1957), p. 14.

27. Cf. *supra* n. 4.

28. Cf. *supra* n. 9.

ma, és a dir, «Joaquim M. Bover». Cap precisió no ens és donada sobre la mutilació de la segona estrofa del poema «L'estrofa es desmaia pàlida...».²⁹ Per últim, una errada no advertida fa aparèixer com a publicats el novembre de 1932 els poemes «Medallons» i «L'estrofa es desmaia pàlida...», quan en realitat aparegueren en el periòdic de la Ciutat de Mallorca «El Día», l'11 de setembre de 1932.³⁰

Pel que fa als cinquanta poemes recollits a la primera edició de l'*Obra poètica*, els canvis afecten substancialment la puntuació d'alguns poemes. Com que l'única errada important advertida afecta el vers 7 del poema «A Mallorca, durant la guerra civil», res no explica que, per exemple, alguns versos abandonin la lectura de 1949 per a recobrar la de 1938³¹ o fins i tot n'adoptin una de nova.³²

D'aquests canvis, que, com pot comprovar el lector són mínims, n'hauríem de concloure: —si disposéssim de l'espai suficient per a permetre un acarament— l'encert de l'editor en més d'un cas. Per això mateix voldríem acabar aquestes notes amb una proposta i una pregunta. Heu-les aquí: per què en futures edicions no caldria considerar com a topònims urbans, i per tant escriure'ls en majúscula, dos mots que es presten a confusió, com són

29. *Obra poètica* (1975), p. 100. Després de la primera estrofa cal afegir la segona: «L'estrofa és desmaia pàlida / Una rosa del roser / tomba. / Què passa? Què passa? / Algú contesta: / No sé.»

30. Cf. *supra* n. 9. L'explicació és senzilla: una errata ens convertí la data correcta, 11.IX.1932, en 11.XI.1932.

31. Així, per exemple, al poema «Nu» (*Obra poètica*, 1975, p. 61), el v. 1, «Una immòbil bellesa alaba», recull la versió de 1938, després d'haver esdevingut «Una immòbil bellesa lloava» a la de 1949; igualment, al poema «Aire d'una malaltia» (*Obra poètica* 1975, p. 62, el v. 7, «ancla d'aguarda i espera», recull la versió de 1938, després d'haver esdevingut «ruixó d'aguarda i espera» el 1949.

32. Al poema «L'amant enganyat» (*Obra poètica*, 1975, p. 55), el v. 8 «aufabegueres!» havia romàs «alfabegueres» a les edicions de 1938 i 1949.

els que apareixen als versos 17 i 37 del poema «Auca»?³³ I, per acabar, és cert que un poema tan enigmàtic com l'intitulat «A Mallorca, durant la guerra civil» —comparable en aquest sentit al famós de B.C. Aribau, la comparació amb el qual fóra pertinent— és una elegia, en la qual «la guerra civil sólo está presente en el título. Todo lo demás no supone en absoluto una toma de conciencia con la tremenda realidad, sino, muy al contrario, la huida hacia un mundo idílico, distante y feliz, donde el poeta busca el imposible refugio»³⁴ o, al contrari, «la superació dels seus goethians anys d'aprenentatge i, alhora el punt de partida de la nova poesia catalana que podríem tipificar amb el nom d'«Escriu»?»³⁵ La pregunta sola, creiem, valdria la pena d'ésser contestada. Com haurà pogut comprovar el lector, aquest no és pas l'únic problema que encara avui continua plantejant l'obra de Bartomeu Rosselló-Pòrcel...

ANTONI-LLUC FERRER

33. Els dos versos del poema «Auca» (*Obra poètica*, 1975, ps. 77-79) són: «com els botons grocs de les margarides de la feixina» i «Capità, a la glorieta dispara sobre la multitud», traduïts al castellà per «como los botones amarillos de las margaritas de la fajina» i «Capitán en la glorieta dispara sobre la multitud» per Jaume POMAR, a *De la Imitación del fuego y otros poemas*, citat, ps. 95 i 97. En el primer cas, es tracta d'una esplanada, no massa llunyana del barri del poeta, exactament entre la barriada de Santa Catalina i «la Riera, més avall de Pont de Sant Pere / on la Muralla no té canons sobre la Plana», com precisen els dos versos següents. En el segon cas, es tracta «du petit jardin de la Glorieta, au début du paseo del Generalísimo (ou Borne) —petit jardin riant, orné d'un joli monument du poète Juan Alcover», segons la descripció de Lorenzo VILLALONGA, *Majorque* (Barcelona, Noguera, Col·lecció «Andar y Ver», 1960), p. 8.

34. LLOMPART, *Literatura mallorquina contemporània*, p. 475.

35. MOLAS, *Lectures crítiques*, p. 55.

El temps i el record a «Mirall trencat», per Carme Arnau

Mirall trencat,¹ l'última novel·la de Mercè Rodoreda, té com a nucli central unes reflexions realitzades sobre temes, diguem-ne, existencials: la vida, la mort, la soledat, l'amor... Unes reflexions que, fetes en un moment cru-

cial de les vides dels personatges —el que correspon a la vellesa—, degut al pas del temps estan carregades, d'una banda, d'autoritat, però, de l'altra, de pessimisme. En efecte, la vida dels homes està determinada, de forma essencial, pel temps: viure també vol dir envellir; els dies, els mesos, els anys, en escolar-se, afegeixen temps al nostre cos, però

1. *Mirall trencat* (Barcelona, Club Editor, 1974).